

Heilbrigðisráðuneytið
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík
Sent á samráðsgátt

Kalifornía, 30. janúar 2021

Efni: Athugasemdir við frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 87/2018, um rafrettur og áfyllingar fyrir rafrettur (nikótínvörur)

Nikótínþúðar eru til sölu nánast á hverju götuhorni og víða í netverslunum. Um fjórði hver framhaldsskólanemandi undir 18 ára hefur notað nikótínþúða og annar hver 18 og 19 ára. Í umsögn þessari verður rökstutt af hverju ofangreind lög tryggja ekki nægilega vel öryggi efnis sem er jafn ávanabindandi og heróín. Lítið er gert úr þeirri hættu sem fylgir notkun nikótíns þrátt fyrir að læknisfræðilegar rannsóknir sýni að neysla nikótíns geti haft margvísleg skaðleg áhrif á börn og unglunga. Mikið er í húfi því nikótínfíkn byrjar oftast á unglingsaldri og leiðir tíðum til annarra fíkna.

Til að undirstinga hversu ávanabindandi þessar vörur eru vitna ég í skilaboð sem mér barst frá menntaskólanema: "Sæl, ég vil bara láta þig vita sem nemandi í menntaskóla að ég er mjög ánægður með að þú sért að segja frá þessum nikótínþókum og berjast gegn veipinu. Ég sjálfur ánetjaðist hvoru tveggja þegar ég byrjaði í menntaskóla og sé u.þ.b helming nemenda nota annað hvort á hverjum einasta degi. Ég sé gríðarlega mikið eftir þessu. Vonandi er hægt að takmarka aðgengi jafnaldra minna að þessu fíkniefni sem nikótínið er."

Orð þessa unga drengs endurspeglar óhindrað aðgengi unglunga að nikótínvörum.

Áður en athugasemdir eru gerðar við einstaka greinar laganna vil ég minna á læknisfræðileg rök fyrir því að herða lög um nikótínsölu.

- 1. Ofangreind lög um rafsígarettur (e-cigarettes) hafa nú verið í gildi í um tvö ár og ljóst er að þau standa ekki undir væntingum.** Það hefur sýnt sig að lögin tryggja ekki heilsu og öryggi barna og unglunga sem eru enn að ánetjast nikótíni þrátt fyrir ofangreind lög. Samkvæmt niðurstöðum rannsókna sem Rannsóknir & Greiningar gerði árið 2020 notar 6% barna í 10.bekk rafsígarettur daglega (á meðan sígarettureykingar eru komnar niður fyrir 1%). Þá hafa 15% í 10.bekk prófað nikótínþúða. Með ofangreindum lögum er nikótínneysla normalíseruð í samfélaginu, andstætt því sem við sjáum með vörur sem falla undir tóbaksvarnar- eða lyfjalög.

Við fullorðna fólkið getum tekið upplýsta ákvörðun um notkun nikótíns. Sama er ekki að segja um börnin. Börn og unglungar hafa hvorki þroska né dómgreind til að taka ákvörðun um neyslu nikótíns, því heili þeirra hefur ekki náð fullum þroska. Það ætlar ekkert barn sér að verða háð nikótíni og því byrjar ævilöng barátta við fíkn oftast sem sakleysilegt fíkt.

- 2. Nikótín er sterkt ávanabindandi eiturefni og ætíð flokkað sem slíkt.**

3. **Nikótín getur verið banvænt**, sérstaklega börnum undir fimm ára aldri. Það var áður notað sem skordýraeitur og hreinsiefni en bannað m.a. vegna þess að talið var að það gæti borist í matvæli.
4. **Nikótínþúðar fást í styrkleika sem inniheldur allt að þrefalt meira nikótín en í sígarettum** og tífalt hærra styrkleika en hæsti styrkleiki nikótín tyggjós sem selt er í apótekum. Í þessum styrkleika ánetjast unglingar gríðarlega hratt nikótíni. Ef barn notar nikótínþúða sem inniheldur um 20 mg af nikótíni þá jafngildir það að barnið reykti tvær sígarettur í einu.
5. **Nikótín er afar óstöðugt efni og veldur tíðum fráhvörfum.** Það brotnar hratt niður í taugamótum. Einni til tveimur klukkustundir frá neyslu þess er helmingurinn nikótíns hættur að hafa áhrif, sem veldur fráhvörfum og vanlíðan. Barn sem er háð nikótíni fer þannig í fráhvörf allt að 20 sinnum á dag. Vanlíðan einkennist af reiði, pírtingi, óróleika, depurð, kvíði, eirðarleysi o.m.fl.
6. **Taugamót heila barna og unglunga eru afar viðkvæm fyrir nikótíni.** Nikótín breytir taugatengingum sem ýtir undir skapgerðarbreytingar, hvatvísi og hömluleysi hjá barninu, ásamt því að valda einbeitingarleysi og skerða lærdómsgetu. Þess fyrir utan minnkar nikótín draumsvefn sem er mikilvægur fyrir tilfinningaúrvinnslu og að tileinka sér nýja þekkingu. Það minnkar einnig djúpsvefn, svefnstigið þar sem vaxtarhormón eru framleidd.
7. **Lítið sem ekkert er til af rannsóknum á nikótínþúðum.** Í leitargrunni PubMed komu einungis upp tvær nýlegar greinar þar sem báðir greinarhöfundar lýstu áhyggjum svipuðum þeim þegar rafsígarettarnar breiddust um heimsbyggðina. Nú er ljóst að þær valda meiri skaða en gagni, sérstaklega fyrir ungt fólk sem hefði ekki ánetjast nikótíni án tilkomu þeirra.
8. **Nikótín er nær alltaf fyrsta fíkniefnið** og notkun þess byrjar oftast á barnsaldri, svk. yfirlækni SÁÁ.
9. **Tóbaksfyrirtækin eru á bak við nikótínþúðana** og hingað til hefur umhyggja í garð barna ekki verið til staðar. Þvert á móti bjóða tóbaksfyrirtækin upp á barnamatseðil fyrir nikótín. Þeir vita að ef barn kemst á bragðið þá eru þeir komnir með viðskiptavin fyrir lífstíð. Tóbaksfyrirtækin eru sannir solumenn dauðans því þeir eru ábyrgir fyrir 8 milljónum dauðsfalla árlega. Nú selja þeir vöru í formi rafsígarettar og nikótínþúða, sem hvoru tveggja skaðar heilsu barna og unglunga.

1.gr. Markmið

Lög þessi hafa hvorki tryggt gæði og öryggi nikótínvara né verndað ungdóminn. Börn og unglingar eru enn hlutfallslega stór neytendahópur.

Söluaðilum rafsígarettar er ekki treystandi. Samkvæmt Neytendastofu hafa þeir ítrekað brotið lög, án þess að viðurlög hafa verið gefin.

- A. Börn geta keypt sér nikótínvörur.
- B. Seldar eru nikótínáfillingar án þess að leyfi hafi fengist fyrir þeim. Tökum dæmi. Þann 8.janúar 2020 heimsótti Neytendastofa Lukku Láka söluturn. Reyndust 63 tegundir áfyllinga innihalda nikótín sem ekki hafði verið tilkynntar til Neytendastofu.
- C. Innsigli nikótínáfyllinga hafa endurtekið verið rofin og engar upplýsingar um innihald áfyllingana til staðar.

- D. Innsigli hafa ítrekað verið rofin og nikótínfyllingar verið seldar í styrkleika 50 mg/ml (sem er gríðarlega ávanabindandi fyrir börn og unglunga) þegar hæsti leyfilegi styrkur er 20 mg/ml.
- E. Umbúðir höfða til barna og unglunga með litríkum myndskreytingum.
- F. Neytendastofa felur það verkefni að eyða ólöglegum vörum í hendur söluaðila en hefur því verið fylgt eftir?
- G. Þessi upptalning er aðeins brot af þeim lögbrotum sem fram koma á vef Neytendastofu og ætla má að brotin séu talsvert fleiri þar sem Neytendastofa hefur ekki bolmagn til að fylgjast með öllum söluaðilum.

2.gr. Gildissvið.

Samkvæmt samantektargrein (BMJ, 2020) markaðssetja tóbaksframleiðendur nikótínþúða sem tóbakslausa vöru þrátt fyrir að þeir viðurkenni að nikótínið komi frá tóbaksplöntum. Af þessari ástæðu eru nikótínþúðar flokkaðir sem tóbak í Bandaríkjunum. Aðrir selja nikótínþúða með merkingu um læknisfræðilega skammta (e. pharmaceutical grade), sem ætti þá að falla undir lyfjalög. Tóbak er skilgreint sem lyfja- eða efnablanda sem búin er til úr blöðum úr ættkvísl *Nicotiana*, sérstaklega *N. Tabacum*. Ef nikótínvörur eru unnar úr nikótínplöntu þá ættu þær strangt til tekið að falla undir tóbaksvarnarlög. Ef þær eru ætlaðar sem lyf til að losna undan ánauð nikótíns eða sígarettureykinga þá ættu þær að falla undir lyfjalög, enda er árangursríkast að vinna bug á nikótínfíkn í samráði við heilbrigðisstarfsfólk.

3.gr. Orðskýringar.

5. *Nikótínvara*: Ekki er hægt að halda því fram að nikótínþúði innihaldi ekki tóbak, því þeir eru oftast framleiddir úr nikótínplöntunni.

4.gr.

Hér vantar að bæta nikótínvörum í setninguna þar sem 0.9% af brúttósölu renni til lýðheilsusjóðs. Þar sem ein mikilvægasta forvörn ávanabindandi fíkniefna er hátt verðlag og skattlagning er eðlilegt að leggja skatt á nikótín, enda veldur það heilsutjóni og auknum heilbrigðisskostnaði fyrir ríki og sveitarfélög. Auk þess væri eðlilegast að hafa lágmarks útsöluverð.

5.gr. Viðvaranir á umbúðum

Evrópusambandið og FDA hefur gefið út tilskipun um að nikótínvörur hafi varúðarmerkingar sem þekja að minnsta kosti þriðjung af vörunni báðum megin og með stóru lettri. Er ætlun stjórnvalda að fylgja þeim leiðbeiningum? Nikótín er sterkt fíkniefni og eitur, sem getur reynst banvænt. Dæmi um merkingar gætu verið: VARÚÐ: Þessi vara inniheldur nikótín. Nikótín er ávanabindandi eiturefni.

6.gr Öryggi

Eitrunarmiðstöð fær allt að fjögur símtöl á dag vegna barna sem gleypa nikótínþúða, samkvæmt viðtali við yfirlækni á bráðamóttöku Landspítalans sem birtist í Fréttablaðinu þann 9.nóvember síðastliðinn. Löginn verða að tryggja að umbúðirnar séu með barnalæsingu. Börn undir 5 ára eru í bráðri lífshættu komist þau í nikótínþúða.

Hver eru viðurlög þegar öryggi er ekki tryggt eins og fram kom í umsögn um 1.gr.? Hver er sektin eða er söluleyfi afturkallað?

7.gr.

Ekki er nóg að áætla aldur. Þar sem um er að ræða eittrað fíkniefni ætti ávallt að vera beðið um skilríki. Ef vilji er fyrir hendi að útrýma nikótínfíkn ætti að hækka aldurstakmarkið í 25 ár, þegar heilinn hefur náð fullum þroska. Flestir ánetjast nikótíni fyrir þann tíma.

8.gr. Hámarksstyrkleiki

Ljóst er að margir söluaðilar fylgja ekki þessari grein sbr. athugasemd við **1.gr.** Þess fyrir utan er nikótínþúði í styrkleika 20 mg gríðarlega ávanabindandi. Hann gefur sama magn af nikótíni eins og reyktar væru tvær sigarettur í einu. Ef barn kemst í þennan styrkleika þá er mikil hætta á ávanabindingu og nikótínfíkn, sem leitt getur til neyslu annarra vímuefna. Nikótínlyf mega ekki innihalda meira en 4 mg í einingu og einungis er leyfilegt að selja að hámarki 2 mg einingar utan apóteks. Alkunna er í heilbrigðisvísindum að því hærri styrkleiki sem efni inniheldur, því meira líkjast þau lyfjum. Til að vernda börn og hafa hemil á nikótínfíkn í samfélaginu ætti styrkleiki ekki að fara yfir 4 mg, helst ekki yfir 2 mg í einingu - nema því undanskildu að nikótínvaran falli undir lyfjalög og eftirlit heilbrigðisstarfsfólks. Að leyfa almenna sölu nikótínþúða í hærri styrkleika en 2 mg hlýtur að brjóta í bága við lyfjalög.

9.gr. Innihaldsefni.

Heillavænna væri að banna með öllu bragðefni en ekki gefa heimild til að takmarka þau. Bragðefni höfða til barna og unglinga, sem er viðkvæmasti hópurinn og líklegastur til að ánetjast nikótíni.

18.gr. Fræðsla.

Nú hafa löginn um nikótín verið gildi í um tvö ár. Hvernig hefur fræðsla verið tryggð?

20.gr. Viðurlög.

Samkvæmt vefsíðu Neytendastofu voru söluaðilar sem brutu lög gert að losa sig sjálfir við ólöglegu nikótínvörurnar innan sex vikna. Þær voru ekki gerðar upptækar og hvergi er minnst á sektir. Nauðsynlegt er að beita háum sektum eða afnám leyfis til að hvati sé til að fylgja reglum.

22.gr.

Nikótínþúðar ættu að falla undir tóbaksvarnar- eða lyfjalög til að vernda börn og unglunga frá heilsutjóni af völdum nikótíns. Aðskilja þarf betur nikótínneyslu fullorðinna og barna.

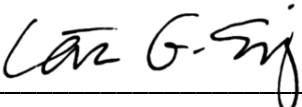
Ef vilji er til að halda nikótíni frá börnum og unglungum vantar að bæta við grein þar sem fram kemur að **nikótínvöru á eingöngu að nota í þeim tilgangi að hjálpa fólki að hætta sígarettureykingum eða losna undan nikótínfíkn**. Eins þarf löggjöf varðandi nikótínvörur að vera skýrari og að ekki fari á milli mála að nikótín er **ávanabindandi eiturefni**.

Allar helstu forvarnir sem lúta að ávanabindandi fíkniefnum eru í höndum stjórnvalda. Fræðsla er mikilvæg en hún dugar skammt ef aðgerðir stjórnvalda eru linar. Norðmenn banna almenna sölu á öllum nikótínvörum, sér í lagi til að vernda heilsu barna og unglunga. Þar eru nikótínvörur flokkaðar sem lyf. Við getum valið að fara sömu leið.

Að lokum vil ég rifja upp sannreyndar leiðir til að draga úr ávana- og fíkniefnanotkun:

1. **ALLT NIKÓTÍN falli undir lyfja- eða tóbaksvarnarlög** til að vernda börn og unglunga
2. Umbúðir hafi **varúðarmerkingu og barnalæsingu**
3. **Banna bragðefni**
4. **Verðstýring, skattlagning og auglýsingabann**- allt mikilvægar forvarnir
5. **Háar sektir til þeirra sem selja nikótín til barna undir lögaldri**
6. Vegna afdrifaríkra áhrifa sem nikótín hefur á heila ungmenna fyrir 25 ára aldur væri best að hafa **25 ára aldurstakmark**. Vert er að skoða hvort hægt væri að komast þangað í áföngum.

Virðingarfyllst,

Lára G. Sigurðardóttir,
læknir og doktor í lýðheilsuvísindum